COLLEGII ROMANI OBSEQUIA CLEMENTI UNDECIMO PONTIFICI MAXIMO. EXHIBITA ANNO 1703

Arnold : van Westerhout

COLLEGII ROMANI
OBSEQUIA
CLEMENTI
UNDECIMO
PONTIFICI MAXIMO.
EXHIBITA
ANNO MDCCIII.

ROMÆ,

Ex Typographia Jo. Jacobi Komarek Bohemi.
SUPERIORUM PERMISSU.

Imprimatur,

Si videbitur Reverendiſs.Patri Magiſtro Sac. Palatii Apoſtolici.

D. de Zaulis Epiſc.Verulanus Viceſgerens.

Iterum Imprimatur.

Fr.Paulinus Bernardinus Ord.Prædicatorum Sac. Pal. Apoſt. Magiſter.

BEA-

CLEMENTI XI. PONT. MAX.

Collegium Romanum Societatis Iesu.

Arnoldus van Westerhout fec. Romæ

BEATISSIMO PATRI

CLEMENTI XI

Collegij Romani Patres

FELICITATEM.

Unquam tam læta in alienas ſeſe laudes effudit Romani Noſtri Collegij Pallas, quàm cùm in tuas, BEATISSIME PATER. Quantum enim tibi laudum tribuit, tantundem tribuere ſibi putat, quæ te Pontificem Maximum, maximumque exemplar Pontificum Orbi terrarum peperit univerſo. Quid enim

enim huic Gýmnasio, unde aliquos olim habuisti in litteris magistros, omnes in virtute, ac pietate discipulos felicius contingere, aut gloriosius potuit, quàm Auditorem suum Gentibus omnibus dedisse Doctorem? Quî igitur fieri potuit, ut non aliquando tandem gaudium illud, quod jam nostra pectora capere non valebant, in publicam gratulationem erumperet? Serò id quidem; sed quò seriùs, eò pleniùs, ac de serâ magìs consideratione maturiùs: ut gratulatio ista non ex impetu prodeat, non ex usu, & consuetudine, qualem vulgus novis, lætisque omnibus tribuere solet; nec incertæ spei, sed rebus præclarè gestis, expectationi affatim jam respondentibus tribuatur. Quia verò pro tam ingenti dignitate,

quæ

quæ de tuâ nobis acceſſit, ac pro cunctis inde provenientibus bonis pares referre grates ſoli minimè poſſumus; ideo nonnullas è tuis laudibus partim ſolutâ, partim vinctâ numeris oratione, non modò voce ad præſentes, verùm etiam typis ad abſentes, & poſteros publicatas voluimus, ut provocatis, excitatiſque communibus gratantium Populorum acclamationibus, noſtros plauſus, quantùm plurimùm licuit, augeremus. Ut autem quæ bona Deus O. M. in te nobis, cunctiſque Gentibus largitus eſt, in longam perpetuentur ætatem, aliud nihil, niſi longam tibi, eamdemque proſperam vovemus ætatem. Aliorùm vota pro ut quiſque indiget, aliò ſpectant, precibuſq; in diverſum euntibus Divinam accerſere beneficentiam

tiam ſuæ quiſque indigentiæ ſtudent. Sunt qui annonæ vilitatem; ſunt qui rerum omnium affluentiam, qui pacem, qui incorruptam Juſtitiæ adminiſtrationem, qui præmium virtuti, qui pœnam vitio, ſed clementiâ mitigatam, qui Fidei, qui Religionis, qui Pietatis augmentum ſibi exoptent, Numenque ad ea impetranda propitiare conentur. Nos verò quanquam deſiderare nunc iſta non ſinit Providentia, Virtus, & Felicitas tua, eorum tamen omnium perennitatem optantes, uno ſperamus voto impetraturos, ſi tibi, quam à Superis enixè poſcimus, perfectam in annos plurimos incolumitatem impetremus. Vale, & in tuâ ſalute communem ſerva.

CLE-

CLEMENTI XI. PONTIFICI MAXIMO.

ORATIO PANEGYRICA

HABITA

IN AULA MAXIMA

ROMANI COLLEGII SOCIETATIS JESU

A JOSEPHO IGNATIO CHIABERGE

Ejusdem Societatis.

SI GRATULATIONIS, quam OPTIMO PRINCIPI tot nominibus debitam solvimus, excusandam in præsentia tarditatem arbitrarer; EMINENTISSIMI ECCLESIÆ PRINCIPES; argumenti in primis magnitudinem accusarem:

proferrem deinde Romani Oratoris ſententiam, negantis videlicet ſeram gratulationem reprehendendam videri: quòd ea minùs in adulationis ſuſpicionem vocetur, quòd verior eſſe, ac plenior ſoleat: cum è contrario laudatio pręproperа ſpei vulgo plus, quàm rei afferat, & Virum magnum promittat potiùs, quàm exhibeat. Verùm excuſationes iſtas à me nemo veſtrum, AUDITORES, opinor, deſiderat, quibus explorata jampridem eſt, atque perſpecta Sanctiſſimi Modeſtia Pontificis, honores, laudeſque averſantis, & generosâ quadam ingentis animi indole detrectantis. Sed pace Tuâ dixerim, CLEMENS PONTIFEX MAXIME: Diu ſatis obſequuti Modeſtiæ Tuæ ſumus. Cedas affectibus noſtris, oportet. Noſtrum hoc obſequii, venerationis, ac ſi fas dicere, amoris qualecumque tributum tandem exoratus accipias, neceſſe eſt. Fuerit Moderationis Tuæ, quod tamdiu obſtiteris: Ejuſ-

Sera Gratulatio reprehendi non ſolet. *Cic. epiſt. fam. l. 2. ep. 7*

Ejusdem profectò esse debet, quod aliquando vincaris. Quoddam enim genus immanitatis esset; si tam grave nobis silentium, ac pudorem, quo suffundimur, juberes esse perpetuum. Pudet enim, quod tamdiu passi fuerimus silere liberales Artes, hujus Romani Lycei felices incolas, quæ primum occupare debuerant gratulandi locum. Hoc unum illis erat votum: Et quidem quale optabilius, aut ęquius votum? Quàm enim decebat præclarissimas Artes, quæ Magnum Te olim Alumnum exceperant, Patronum deinde studiosissimum, mox Principem senserant, ac Parentem suum; quæ ex incremento Dignitatis Tuæ tantam suæ pariter dignitati accessionem factam esse intellexerant; Quàm, inquam, decebat, ut Tibi statim gratularentur ac sibi? Æquissimum erat; ut qui tantopere illas commendas, ab illis pariter commendareris. Verùm ubi sensere, tamdiù Te invitum, ob-

luctantemque, non nisi magnâ vi, ac deprecatione multâ ad suscipiendum Orbis Catholici Regimen cogi potuisse, nec satis post susceptum Dignitati acquiescere; ingenti stupore defixæ, dolorisque Tui participes, quò se verterent, quid consilii caperent, ignorabant. Quid enim facerent? Gratularentur felicitati Tuæ, quam infelicitatem Tuam quodammodo interpretabaris? Dolorem acuit, qui dolenti gratulatur. Gratularentur felicitati nostræ? Sed quæ poterat esse felicitas nostra dolente Te? Non secus enim ac Tu sine nobis, ita nos sine Te felices esse non possumus. Quid itaque reliquum erat; nisi ut erumpere gestientem lætitiam gravi silentio premerent, atque ab omni gratulatione abstinerent? Quod cum illæ facerent, jacuissent męrore confectę: nisi probè intellexissent, hoc tibi chariores esse; quòd silerent. Quamquam, fidenter dicam, non omnino imperare nobis potuimus, ut

ut ſileremus: ſed privatim, ubi dolori, & gaudio libertas, ac locus major eſt, certatim invicem gratulabamur: & domeſticos intra parietes, ubi nulla fingendi neceſſitas, ſincero gaudio exultabamus. Quin etiam uſi, quâ licuit, opportunitate dicendi, & ſcribendi, teſtatum voluimus, quid Tibi, quid nobis deberemus. Ab hac tamen celebritate hactenus abſtinendum putavimus: ne Tibi ingrati eſſemus, ac moleſti; dum grati, & officioſi eſſe contendimus. Nunc verò, cùm omnium conſenſus, & conſpiratio vicit, ut par erat, Modeſtiam Tuam: Neque enim omnium Gentium æquiſſimis votis, & gaudiis obſiſtere ſi velis, potes; nec ſi poſſis, debes: Nunc enimvero ferendum non eſſet, ac nemo nobis ignoſceret; ſi noſtras voces in publico iſto quaſi concentu deſiderari pateremur. Neque eſſet Clementiæ Tuæ; ſi quod aliis negare non potes, quod omnes, etiam Te invito faciunt

ciunt, nobis, ad quos præcipuè attinet, prohiberes. Persolvimus itaque necessarium officii vectigal, quod si minùs Modestiæ Tuæ, CLEMENS, Tuæ saltem Æquitati esse gratum debet. Gratissimum certè continget tot sapientissimis, atque omni ex parte ornatissimis Viris, quorum Ego præsentiâ cohonestor, authoritate commoveor, expectatione ad dicendum impellor. Quâ enim sunt erga Te veneratione, studio, & amore, gaudent palàm audire, quod ipsi privatim sæpe gaudentes loquuntur. Adsum igitur, vestros omnium sensus ut explicem non falsus interpres, AUDITORES ornatissimi: Dicendi argumentum à vobis, ipsa propè verba mutuabor. Mirati estis, quod Pontificatum detrectaverit? Hoc primum. Gavisi, quod acceperit? Hoc alterum. Gaudetis, quod tantâ cum Dignitate, Sapientiâ, Virtute administret? Hoc tertium erit, atque pręcipuum meæ Orationis ca-

caput. En igitur quibus veluti adumbratam coloribus vobis hodie propono CLEMENTIS imaginem. MAGNUS FUIT IN PONTIFICATU DETRECTANDO: MAIOR IN ACCIPIENDO: MAXIMUS EST IN ADMINISTRANDO.

I. *Pars*. CLEMENS IN DETRECTANDO PONTIFICATU MAGNUS.

NOSTIS pro veſtra ſapientia, AUDITORES, quàm ſuaves habeat Honor illecebras, ad conciliandos ſibi hominum animos, & in ſui deſiderium, amoremque rapiendos. Nullum enim ſpecioſius, nullum præſtabilius inter mortalia bonum eſt: Sed nec mortale bonum exiſtimaveris, quod homines ornat poſt funera, conſecrat immortalitati. Natura ipſa tacitis quibuſdam igniculis, quos nobis inſerit, huic ad gloriam ardori quodammodo lenocinatur. Magnum quiddam Homo eſt: Dignitatis ſuæ ſibi conſcius altum quiddam ſpirat: & honorem, tanquam debitum excellenti Naturæ tributum ſpectat. Nec illos veteres miror, qui Honori Templa poſuerunt,

Honoris illecebræ.

aras

aras tanquam primario Numini erexerunt. Quamquam quid aris, quid templis opus, quando huic Numini in illorum animis Heroum ambitio jam pridem aras extruxerat? Ibi humano ſanguine, Provinciarum vaſtitate, Regnorum excidijs Idolum illud colebatur. Hinc factum, ut Philoſophia illa vetus, atque adeo vera, & Chriſtiana Philoſophia nihil majus ad hominum commendationem excogitare potuerit; quàm ſi quis tam forti, tam invicto eſſet pectore; ut Honorem contemnere auderet. Hoc eò ſplendidiùs laudavit admiratrix Heroum ſuorum antiquitas; quò paucioribus meminit contigiſſe. Hoc in CLEMENTE quàm multi, quàm verè prædicarunt? Quàm nemo hactenus tamen laudavit ſatis, ac miratus eſt?

Quantum enim, quæſo, illud eſt, quod repudiavit? Illam nimirum Dignitatem; quæ vicariam ſuſtinet Supremi Numinis Majeſtatem, Quæ vo-
ta

ta quàmlibet ambitiosa Honor iste non implet, ac superat? Hominem, an Deum putas, quem in Aris ipsis coronandum locari, quem in Religionis quasi Domicilio, in Orbis Catholici Arce constitutum vides? Indè sacras leges Populis, & sancta jura distribuit: Si Thronum ascendat; strata humi Regum Majestas pedes deosculatur, leges audit, fulmina perhorrescit: Si jubeat; audiunt Nationes universæ, Cœlum ipsum obsecundat, Tartara contremiscunt. Paucis accipite supremi hujus Honoris imaginem. Sublimis Tartara pedibus calcat; Alterâ manu Orbem Terrarum complectitur; Alterâ Cœlum attingit, ac pro libito claudit, reseratque. Quàm magni est animi, Deus immortalis, Honorem istum obtinere cum possis, non quærere; cum merearis non cupere; cum sponte ab omnibus deferatur, strenuè, ac fortiter detrectare?

Honor Summi Pontificatus.

Sed erunt aliqui fortasse, qui Honorem aditu primo respuant, quasi ejus inopinata luce perstricti. Erunt, qui ne ambitiosi videantur, fugiant oblatum decus: sed non procul, non diu, non constanter: eatenus dumtaxat, ut famæ consulant suæ; ut præter ipsum Honorem, Modestiæ quoque laudem assequantur, qui honoris cumulus est, callidè ambitiosi, modestè superbi, superbè humiles. CLEMENS diu, constanterque talem se præbuit, qualis initio visus erat. Quàm erat optandum, ut ad Religionis nostræ splendorem, ac pompam in quodam proponi potuisset universi Orbis Theatro speciosum illud, ac triumphale certamen, quod in arcanis Comitiorum penetralibus peractum est: ubi tres integros dies, non ut magnum aliquod pararetur Imperium, sed ut augustissimum in Terris Imperium detrectaretur, hinc à PURPURATORUM PATRUM SENATU; indè ab UNIUS Constan-

CLEMENTIS in Honore detrectando Fortitudo, & Constantia.

ſtantia acerrimè pugnatum eſt, & de regnandi cupiditate utrimque glorioſiſſimè triumphatum ? Merebantur qui deferebant, vel hoc ipſo, quòd Tanto pares Imperio, in alterum transferre certarent, reluctantem cogere niterentur: perinde ac ſi beneficium ampliſſimum ipſi potiùs accipere viderentur, quàm dare. Tu verò, qui à tot maximis Viris, ac mereri ſe, quod dabant, conſciis digniſſimus, atque Optimus deligebaris, CLEMENS, merebare procul dubio jampridem oblatum decus. Iterum, ac magis promeruiſti, cum illud conſtanter adeo, ac magnificè detrectares. Sed iterum, & tunc maximè promeruiſti, cum repudiatam fortiter Dignitatem fortiſſimè ſuſcepiſti: ut verè tunc beneficium ampliſſimum non Tibi datum ab omnibus, ſed à Te datum fuiſſe omnibus, conſtet.

Videas enim interdum homines, qui ab Honore capiendo refugiant,

ſed conſcientiâ imbecillitatis, quia pares oneri ſplendido non ſunt, aut inertiâ, quia onus horrent. CLEMENS verò, & onus vidit, & humeris non impar vidit, & impoſitum ut perferret à ſe ipſo fortiter impetravit. Adeo ut qui Magnum ſe Pontificatu detrectando exhibuerat, Majorem ſe probaverit accipiendo.

II. *Pars*. MAIOR IN ACCIPIENDO

RECTE' hoc, & ſapienter, nec ſine certo Divinæ Providentiæ conſilio videtur comparatum eſſe; ut honores oneribus, onera verò honoribus temperarentur: ut honorum cupiditatem onerum moleſtia compeſceret; onerum gravitatem honorum jucunditas recrearet. Utriſque Dignitates conſtant, honoribus juxta, & oneribus: Hoc tamen intereſt, quod honores oſtentantur, onera diſſimulantur. Blandum quiddam, & inſidioſum Honor eſt: non ſtatim oſtentat onera, quæ terreant, ſed Dignitatem, quæ placeat. Utramque Honoris, blandi, & ſeve-

ſeveri ; læti, & moleſti ; placidi foris, intus tumultuoſi faciem CLEMENS vidit. Detrectavit lucem, blanditias, ſplendorem: Onera, moleſtias, tumultum, & curas accepit.

Onera Summi Pontificatus.

Quàm eſt oneroſum, Deus Immortalis! Impoſitam velut humeris ferre totius Orbis molem: Europam, Aſiam, Americæ, atque Affricæ remotiſſimas gentes paterno ſinu complecti: admittere in animum omnium curam Populorum: omnium pericula, infortunia, calamitates ſuſcipere: oblitum ſui Orbi Chriſtiano vivere: de tot Urbibus, & Nationibus, & Provinciis in vera Fide, in pace, & concordiâ continendis diu noctuque cogitare: accipere innumerabiles undique Nuncios, totidemque dimittere: ſollicitos dies, ac vigiles noctes pro omnium ſalute, ac felicitate tranſigere: adversùs tot hæreſes, ſuperſtitiones, ac vitiâ contendere: ſpectaculo eſſe mortalibus univerſis, quibus rectam præbere

bere vivendi, ſentiendique normam, ac regulam Tuis ipſe legibus, Tuis moribus debeas? Tot ſepta laboribus Dignitas an non meritò debebat ſpecioſiſſimis undique honoribus circumveſtiri: ut honos onera vel diſſimularet, vel ſolaretur? Si enim totam repentè ſe proderet curarum hæc moles; Quem tantæ magnitudinis virum exiſtimamus fore, qui ſuos ſupponere humeros vellet? Sapienter itaque Chriſtiana Reſpublica dum dignitate graviſſimâ Pontifices onerat, honores veluti quoddam Pietatis tributum, atque vectigal, non quidem neceſſarium ſanctiſſimis Viris, æquiſſimum tamen, perſolvendos ſtatuit, ad laborum ſolatium, onerum levamen, & lenimentum curarum.

Verùm concipite animo, Auditores, Heroem aliquem, ſupra mortalium conditionem excelſitate ingentis animi ſic evectum; ut nihil extimâ captus rerum ſpecie, ac fulgore Pontificiæ

ficiæ Dignitatis onera, curas, laboresque omnes penitus introspiciat, & immensâ quadam mentis amplitudine complectatur: Eâ insuper sit firmitate, & constantiâ munitus; ut quantum ad promerendos honores meriti afferat; tantum ad eos contemnendos roboris habeat; nihil ab eorum specie, ac illecebris permoveri se, aut incitari patiatur. An eum aliquando tantam onerum molem subiturum putamus? Si faceret; Quem Illum esse, quâ magnitudine animi præditum putaremus?

At Quis Heros Ille, quem cogitastis? CLEMENTEM profectò, Auditores, intellexistis à me sub Herois istius imagine rudi adumbratum. Omnes Ille tantæ Dignitatis labores, onera, & curas capacissimæ solertiâ mentis deprehenderat. Quin usu ipso, atque experientiâ rerum Magistrâ tanti Honoris jugum, tanti servitutem Imperii, tantæ Felicitatis ærumnas satis super-

à CLEMENTE probè cognita, & accepta.

perque didicerat. Quâ enim erat existimatione, Authoritate, Sapientiâ, atque in consiliis capiendis dexteritate, nullus incidit nodus, ad quem solvendum, atque enodandum quæsitus iste non fuerit Alexander. Sæpe in rebus difficilimis, consilium, sententiam, præsidium rogatus, in ea penetralia introire consueverat, ubi latentes explicat, ingentesque ingens felicitas labores, angustias, curas. Et cum tribus Pontificibus Maximis in sustinendo Ecclesiæ Orbe suppetias ferret; gravitatem oneris sensit.

Adde novum istis pondus: Perturbationes præsentium temporum, calamitates, bellorum incendia, quę Europæ universæ imminere jam tum sentiebamus omnes, perspicacissimo Ille mentis obtutu intuebatur. Navim regendam conscendit, non cum Cœli serenitas, ventorum favor tranquillitatem, & securitatem promitterent; sed cum ingentes ubique attolli fluctus,

Præsentium temporum difficultates.

sę-

ſęviſſimas circumundique impendere tempeſtates videret. Quæ nunc non ſine dolore cernimus, jam Ille cogitatione præverterat: Imperia ſe invicem collidentia; in mutuam ruentes perniciem armatos Reges, ac Principes; Populorum clades, Urbium ſolitudines, vaſtitates agrorum, Regnorum tumultus; Religionis neglectum, metum, pericula... Sed nolo, AUDITORES, Europæ faciem triſtiſſimam veſtros ob oculos ponere: ne pietati, ac dolori veſtro nimiùm indulgeam. Quantæ, rogo, Magnitudinis fuit, ſapientem animum; nullis honorum illecebris delinitum, tot, ac tanta hujus Imperii onera planè perſpecta ſuſcipere?

Sed nondum ſatis de ſuſceptis oneribus dixi. Poſtremum addo modeſtæ menti longè graviſſimum. Quid illud? HONOREM ipſum, quem tanto CLEMENS abhorrentis animi niſu propellere à ſe, ac deprecari contenderat. Hunc ſubijſſe nònne majus, Onus omniũ Maximum. Honor ipſe.

quàm

quàm repudiasse fuit? Ut enim repudiares, CLEMENS; repellendæ Tibi erant honorum illecebræ: ut exciperes; ipsa honoris detrectatio, honore ipso splendidior, veluti retractanda; atque in Honore tam fortiter, tam sapienter rejiciendo velut obfirmatus animus expugnandus. Moderanda ibi honoris cupiditas: hîc sapientis animi demissio, ac virtutes quæ lucem fugiunt, superandæ. Sapientia hortabatur, ut sperneres; Moderatio, ut recusares: hoc ipsum ne acciperes, Animi tui Magnitudo, Constantia, & Modestia ipsa suadebant. Modestiam accipiendo superasti, Constantiam vicisti, Magnitudinem cumulasti. Animum renuendo viceras: eumdem iterum, jam sui victorem, jam se ipso majorem admittendo, atque impositi oneris triplicem quasi molem, tribus Gentilitii stemmatis Montibus adumbratam sustinendo, vicisti.

Dicam tamen, Auditores, quod sen-

ſentio. Parùm eſſet Honorem probè cognitum detrectaſſe: parùm etiam perſpecta onera ſuſcepiſſe: niſi eadem pari cum laude perferrentur. Accedat hic laudi Tuæ cumulus, CLEMENS PONTIFEX MAXIME. MAGNUM TE PROBASTI HONORE DETRECTANDO: MAIOREM ACCIPIENDO: AT MAXIMUM GERENDO, ET ADMINISTRANDO TE PROBAS. MAXIMUM, inquam, quia Dignitati maximæ PAREM.

III. *Pars.* CLEMENS IN ADMINISTRANDO PONTIFICATU MAXIMUS.

RELIQUA munia, Principatus, Imperia ſuos habent fines, certoſque magnitudinis terminos, quos mentis ac virtutis præſtantiâ tranſilire quodammodo, & prætergredi poſſis, & ſuſcepto munere, atque honore major videri. Sed ubi ad eam Dignitatem deveneris, quę, Vicariam Dei Poteſtatem apud homines gerens, ſublime Cœlo inſerit caput, nulliſque Imperium videtur limitibus definire: Huic profectò qui ſe adminiſtrando Parem probaverit; ſupremum ille attigiſſe Ma-

MAXIMUS, quia PAR Dignitati maximæ.

gnitudinis apicem dicendus eſt. Qui enim major excogitari animus poſſit, quàm qui tantum æquaverit Dignitatis faſtigium, quo majus excogitari non poſſit? Sed quando Poteſtatem utramque PRINCIPIS, & PONTIFICIS MAXIMI Dignitas iſta complectitur; Illum ego adminiſtrando Parem exiſtimandum cenſeo, qui omnia impleat Optimi Principis, ac Summi Pontificis munia. Quæ quidem quemadmodum CLEMENS cumulatiſſimè impleat; non vobis, AUDITORES, quibus compertiſſimum eſt, ſed Poſteritati univerſæ comprobatum volo. PRINCIPIS eſt, ſubditorum ſibi Populorum Felicitati conſulere. SUMMI PONTIFICIS, immortali mortalium omnium Felicitati proſpicere. Utrumque ita CLEMENS præſtat; ut vota planè noſtra, ſpeſque impleverit.

PAR autem, quia omnia implet Optimi Principis ac Summi Pōtificis munia.

Et primò quidem Publica illa Felicitas, quæ Principis munus eſt, tribus planè conficitur: PACIS TRANQUIL-

LITA-

LITATE: ANNONÆ, & ALIARUM ID GENUS RERUM, COPIA: BONARUM ARTIUM CULTU. Primum enim, ut ſine metu vivamus; Alterum, ut commodè; Poſtremum, ut honeſtè, ac laudabiliter; Tria hæc ſimul colligata, complexaque, ut feliciſſimè vivamus, efficiunt. Quam hujus triplicis boni, & felicitatis partem nobis optandam reliquit Tanti Principis Virtus, Providentia, & Felicitas? Nimirum inter circumſtrepentes bellorum tumultus, otio jucundiſſimo fruimur: Inter laborantes inopiâ Populos, omnium rerum copiâ abundamus: & quæ pleriſque in locis jacent Optimæ Artes, apud nos imperant, vigent, triumphant.

Munia Principis.

SATISNE illud mirari, vel potiùs gratulari nobis poſſumus, quòd Europâ universâ bellorum incendiis ęſtuante, ſola Noſtri Principis Ditio Pacis obtinet ſecuritatem? Ejus confinia ſi prætereas; latè reſperſos cruore campos intueris: ſtrata paſſim cadavera

1. Pacis conſervandæ ſtudium.

ex-

exhorrescis; plurimis ubique imaginibus mortis, ac terroris occurris. Si pedem territus referas; suavissimo fruearis Pacis aspectu. Circumundique obstrepit armorum fragor, tubarum clangor: præliantium clamores, morientium gemitus exaudiuntur. Hìc silent omnia: & cum prælia, & clades nunciantur, quantùm de aliena calamitate dolere; tantùm de felicitate nostra gratulari compellimur. Quis tantam sibi tranquillitatem polliceri ausus esset; cum atram illam, collectis undique nubibus, & prægnantem fulminibus tempestatem, Italiæ incubantem videret; hic, illic sævissimè detonantem audiret? Spem quidem ingentem serenitatis fecerat exortum CLEMENTIS Sidus. Multum præsidii in Authoritate, quam Illi suprema Dignitas fecerat, par Dignitati Virtus cumulaverat; multum in ejus Prudentia, quâ rerum eventus longè prospicit, & mirâ dexteritate antevertit;

In gravi Italiæ perturbatione,

tit; multum denique in eâ, quâ est apud omnes existimatione, apud Reges, ac Principes veneratione, & gratiâ; multum, inquam, in his omnibus ad tranquillitatem præsidii statuebamus. Sed cum effrenatam belli suapte naturâ sciremus esse licentiam: sperabamus; non sine aliquo metu, ne in proximo sæviens bellicus furor, & circumvolitans turbo, nos etiam abreptos in partem calamitatis involveret.

Ditionis Pontificiæ Trãquillitas.

Ademisti nobis hunc metum, PRINCEPS OPTIME. Spes nostras, ac vota implevisti. Serenitatem Pacis, tranquillitatem, securitatem tenemus. Iram belli coercet Authoritas Tua; frænos imponit licentiæ; furori terminos statuit. Totâ penè bacchatur Italiâ procellosum Bellum: diras ubique tempestates, horrida parit naufragia. Sed ubi ad Ditionis Tuæ fines devenerit; Tuum quodammodo sentit Numen; tumentes fluctus confringit; littora deosculatur; atque in se revolutum,

tum, complicatumque decedit. Hanc belli metam, ac legem discordes licet invicem REGES, ac PRINCIPES, unanimi tamen consensu statuerunt. Eâ nimirum Virtutis, ac Magnitudinis Tuę admiratione, reverentiâ eorum animos occupasti; ut offensionem Tuam quamcumque pejorem qualibet clade arbitrentur: eâ devinxisti benevolentia; ut amorem Tuum omni victoria potiorem putent. Ex hac insigni inter se dissidentium Regum, ac Principum in Te uno sincerè amando concordia, sperare in primis Pacis, quâ fruimur, perpetuitatem jubemur: Tum etiam confidimus, orituram inde Italiæ, atque Europę universæ optatissimam Pacem, cui procurandæ tot curas impendis, tot preces ad superos, tot lachrymas fundis. Sed dum illa speratur, quantę felicitatis est, quod Nos eâ præsente lętamur? Quanta hæc PRINCIPIS Gloria, quì nobis illam suis ipsius curis, laboribus, sumptibus comparavit?

Quis enim tranquillitatem in hac perturbatione temporum difficillimam nullo nobis ſtaturam impendio ſperaſſet? Præſertim cum videremus, ob tutandos Imperii fines communiri arces, novos conduci milites, tot Legatos, ac Nuncios ad Principes mitti, tot denique impenſis à PRINCIPE, Pacis ſecuritatem parari? Jam ſublevare de noſtro Ærarii difficultatem cogitabamus omnes; nec inviti: Commune commodum ſcilicet privato ſingulorum incommodo bene redemptum arbitrati. O nos ſupra expectationem felices! Nihil oneris impoſitum Populo. Nemo juſſus eſt publicam felicitatem detrimento ſuo ſancire. Totam hanc, quam tenemus, Pacis ſecuritatem nobis OPTIMUS PRINCEPS ſuis laboribus partam, ſuis nutritam impendiis liberaliſſimè fruendam donavit. Pacem habemus magnis ſumptibus partam: & ne obolo quidem pauperiores ſumus. Unus pauperior factus eſt Princeps.

Ejuſdem ſecuritas impendio ſolius Principis parta.

ceps. Sed ne ipse quidem. Gratulari enim sibi jure potest, suum unius esse, quod omnium est.

2. Annonæ copia Providentiæ Principis fructus. JAM QUANTA felicitatis nostræ pars est, quòd in hac temporum difficultate commodissimam nobis annonæ affluentiam, & rerum omnium copiam facit? Solet Annona, non præsentis modò, sed etiam futuri temporis timore ingravescere; quin & alienæ, ac præsertim proximæ sterilitate Regionis carior fieri, ac durior. Sed Tua, CLEMENS, Providentia, atque in omnia intentus nostræ felicitatis amor, & cura maturè præcavit, ne præsenti obesset futuri temporis metus; quin ut præsens copia futuri temporis metum depelleret. Nec alienis nos conflictari calamitatibus passus es: sed eam insuper omnium rerum abundantiam, & copiam suppeditasti; ut exterorum etiam penuriæ Populorum solatio esse possit. Sed non modò Tuorum necessitati consulis; verùm etiam splendori

dori

dori urbium, atque ornamento.

Testes Trajani Aquæductus Centumcellis à Te, ingenti opere, ac sumptu, priori Magnificentiæ, & commodo restituti. Quibus exultasse gaudiis Centumcellanos existimamus, cum tot repentè salientes peregrinas aquas viderent, quæ læto murmure obstrepentes, eo quo poterant modo, pollicebantur illis certissimè commodius commercium, frequentiores advenas, fœcundiores hortos, uberiores opes, & confirmatam clarissimæ Urbis, ac Portûs cum dignitate felicitatem? Quàm festis acclamationibus tanti Authores muneris salutavere, INNOCENTIUM XII, quòd strenuè inceperit; CLEMENTEM, quòd constanter prosequutus absolverit. Uterque enim ab illis, uterque à me in hujus consortium laudis appellandus est Princeps. Neque enim verendum est, ne quod alteri adscribimus, invidere alteri videamur. Non eum habemus Princi-

Trajani Aquæductus priori Magnificentiæ, & commodo restitutus.

 pem,

pem, qui ſuas augeri alienis laudibus ferat; ſed qui ſuæ pariter laudis prædicationem oderit, & alienæ ſilentium damnet, hoc laudabilior, quòd ſuæ laudis negligens laudari alterum gaudet. Commendandus itaque INNOCENTIUS, quòd dignam Principe optimo provinciam ſuſceperit: & licèt ille non ſatis ad rem perficiendam vixerit; ſatis tamen ad beneficii laudem vixit: quòd perfecturus, ſi licuiſſet, inceperit.

Sed inde commendabilior es, CLEMENS, quòd in egregiis operibus, atque immortalibus non incipientis gloriam aucuparis: ſed ſi quid ab aliis Principibus ad utilitatem publicam commodè, atque Magnificè inceptum eſt; in id conſtanter inſiſtis: & alienam laudem negligendo non invides; ſed amando, ac promovendo Tuam, vel nolens, facis. At quàm Tibi peculiaris, in tanto perſequendo, & abſolvendo opere, laus celeritatis, atque Con-

Constantiæ? Jam enim laboris, ac sumptûs magnitudo in hac Ærarii, ac temporùm difficultate, Spes nostras, ac vota in commodius tempus distulerant. Quid à Te jam optare, Quid sperare, CLEMENS, non liceat; si quæ nobis utilia sunt, licèt difficillima, & maxima celeriùs præstas, quàm nos optare audeamus? Quam de Magnitudine Tua opinionem studiosi advenæ induent; cum intelligent; Anno Tui Pontificatus secundo: eo videlicet anno, quo tot labores, & curas complexus, jactatam bellis Europam componere; Imperii Tui tranquillitatem, magnis sumptibus, nullisque imperatis tributis, tutari studebas impensè, hoc, inquam, anno munera ista, usque ad antiquitatis invidiam magnificentissima, à Te liberaliter data? Sed hæc ludentis quasi Magnificentiæ, ac Populorum commodis consulentis opera sunt. Præstantiora, atque illustriora videamus.

Bo-

3. Auctus bonarũ Artiũ ſplendor.

Bonas artes videlicet, animorum decora, virtutum nutrices, Reipublicæ ornamenta, ac præſidia, Sapientiâ, Auctoritate, Munificentiâ intantum promovet, auget, amplificat; ut CLEMENTIS Principatus Optimarum Artium Regnum appellari meritò poſſit. Quando enim illis par honos habitus? Quando major in illarum Lyceis frequentia, ſedulitas, ardor? Ut omnes ſiquæ indecoro torpebant otio Academiæ excitantur, & alacritate novâ vigent! Ut omnium extimulatur ingeniorum ſegnities, ſolertia exacuitur, ſtudia inflammantur! Ut denique Artes prçclaræ omnes ſpiritum, ac vitam ſplendoremque accepere! ſub eo videlicet Principe, qui omnes ita in ſe uno complectitur; ut ferè excellat in ſingulis. Teſtantur egregia ab eo edita Grçcæ, Latinæ, atque Etruſcę facundiæ monumenta. Teſtatur hæc Muſarum Domus, CLEMENTE, Alumno quondam ſuo ſuperba: ubi tot Ille,

ac

ac tanta præſtantis ingenii documenta, & eruditionis dedit.

Lyceum iſtud intraturos ducemus per loca ſingula, quę ingens Alumnus, atque Hoſpes implevit: omnium memores indiceſque monſtrabimus: Hìc olim CLEMENS Gręcæ, ac latinæ facundiæ Tyrocinia poſuit: Hìc Eloquentiæ rudimenta capeſſivit: Hìc Naturæ penetralia ſubtiliſſimè ſcrutabatur: Illic ſacras literas, altiſſimaque Divinitatis Myſteria incredibili Naturam omnem prętervolantis ingenii celeritate aſſequebatur. Hìc diſertiſſimè perorantem, hìc Philoſophica, hìc Theologica arcana explicantem ſapientiſſimè, acerrimèque propugnantem accepimus. His artibus Ille utiliſſimè Pueritiam inſtituit; Adoleſcentiam conſtantiſſimè exercuit; Juventutem pulcherrimè excoluit; Provectiorem ætatem copioſiſſimè locupletavit. O dignum hoc apice ſupremi Honoris Principem, qui nunquam ſibi, nunquam ſuis commo-

mo-

modis, nunquam cupiditatibus vixerit; ſed ętatem omnem in ſtudiis, vigiliis, curis traduxerit! Quid ad conciliandum Bonis Artibus amorem, & cultum excogitari præſentius, atque optabilius poſſit; quàm Princeps, illis ab ineunte deditus ætate, & earum beneficio ſumma omnia conſeqvutus? Quis dubitet, maximi ab Illo faciendos, ei probandos præ cęteris, qui eaſdem pręclaras Artes, ejus exemplo coluerint?

Sed quos inſuper Authoritatis aculeos addit, cum Teſtis Ipſe, Ipſe æſtimator, Ipſe Laudator accedit? Quantum habent calcar? Quos animos, ac vires faciunt voces iſtæ? Sciet CLEMENS, æſtimabit, probabitque. Sed non Tibi ſatis, CLEMENS, qui non laudare tantùm bonarum Artium cultores, ſed ornare muneribus ſoles. Huc enim præcipuè Munificentiam Tuam impendis; ut præſtantiſſimas Artes ornes, augeas, ac dites. Has Magiſtra-
tibus

tibus adminiſtrandis, fungendis Legationibus, gubernandis Provinciis deſtinas: & exturbatâ velut è ſolio Fortunâ, quæ regere, ac moderari hominum ſortes vulgò ſolet, Felicitatis quaſi arbitras eſſe Bonas Artes jubes. Quàm præclarè, quàm ſplendidè, quàm fœneratum, quod ab illis acceperas beneficium rependis? Illæ Te dignum Principatu fecerant; Tu illis Principatum donas.

Eſt itaque cur gratulari temporibus noſtris meritò debeamus: quę nobis eum paravere PRINCIPEM, qui Felicitatem publicam in Pacis tranquillitate, tutiſſimam; in rerum omnium copia, lætiſſimam; in bonarum Artium cultu, honeſtiſſimam; in omnium complexione, cumulatiſſimam procrearit.

VERÙM civilis iſta Felicitas umbra quædam & imago eſt immortalis Felicitatis, ad quam comparare nos, ac veluti manuducere Supremus Paſtor, ac Pontifex debet. In hanc ergo CLE-

MENS toto pondere consiliorum, totoque nisu mentis incumbit. Huc prę-
Munia Summi Pontificis CLEMENS implet.
cipuè SUMMI DOCTORIS Sapientiam, PASTORIS OPTIMI Vigilantiam SANCTISSIMI PONTIFICIS Authoritatem confert: ut ad Divinarum Virtutum studium, quę sunt beatissimæ semina felicitatis, mortales omnes inflammet.

Huc illæ Cohortationes pertinent, quibus reflorescere pristinam eruditorum Pontificum Facundiam gratulamur. Quantam Illę spirant, quàm so-
1. Supremi Doctoris.
lidam, nativamque Pietatem? Quę sermonis gravitas? Quæ vis? Quæ majestas? Quàm aptè congruentibus sacrarum Scripturarum oraculis confertum, ac dives Eloquium? Quàm instructa ad docendos, quàm efficax ad permovendos animos eloquentia? Quàm digna hęc Summi Ecclesię Doctoris cura!

JAM ut Pastoris Optimi, atque amantissimi omnium Parentis Vigilantiam exhibet, partesque omnes cumulatissimè implet! Producerem hìc tot
san-

ſanctiſſimas Leges, ab eo ſancitas, vel confirmatas, quibus Sacris Templis reverentiam, Feſtis diebus cultum, rebus Divinis frequentiam reſtituit: Intemperantiæ modum, Licentiæ frœnos impoſuit: Rectę puerorum inſtitutioni, Judiciorum æquitati, omnium denique ordinum integritati conſuluit. Celebrarem expurgatum Prædonibus Latium. Proferrem tot circumquaque miſſas, plenas conſilio, Pietate, & Sapientia Literas; quibus hìc concordiam inter Principes aluit; illic Religionis integritati conſuluit; alibi reſurgentis Hæreſeos, & perturbatione temporis ad renovandos errores abutentis audaciam retudit. Tot Legatos recenſerem ac Nuncios, qui per Orbem Univerſum, ad remotiſſimas uſque Sinarum plagas Paſtoris optimi Vigilantiam circumferunt. CLEMENTIS Vigilantia.

Sed quid longinqua Vigilantię Paſtoralis exempla quęrimus cum domeſtica, cum recentia ſuppetant? Revo-

 cate

cate in memoriam, AUDITORES, tempus illud...Horret animus meminisse. Sed quando secura est præteriti periculi recordatio: Quandoquidem, quod in nostram perniciem imminere videbatur, malum in tantam publicam utilitatem Dei Immortalis beneficio, & CLEMENTIS Vigilantiâ conversum est; meminisse nos decet; ne felicitatis nostræ, atque accepti beneficii videamur immemores. Revocate itaque in animum, AUDITORES, si tamen obliterari unquam potuit funestissima illius imago temporis, cum Terra intestino tumultu concussa, domos nostras, quasi pondus invisum excuteret: cum inconstans, ac fluctuans titubare experiremur sub pedibus solum; ruentibus similes nutare parietes, crepitantia tecta diffringi; suspensas ubique ac præcipites ruinas instare; præsentem undique intentari mortem intueremur. Fugiebamus huc illuc incerti, metu exanimes, & pallida viventium

Præsertim in Terræmotibus nuperis.

tium ſimulacra. Ubique præſens periculum, præſens ruina, prę̨ſens mors occurrebat. Quid enim uſquam ſatis tutum; ubi ſolum illud, quo cætera ſtant, ac nituntur labat? Tum verò fugam perdidit timor, fuga perfugium.

Verùm, quod communis Parens Tellus perfugium negabat, in CLEMENTE Parente Optimo invenimus. Hujus profectò Vigilantiæ debemus, quod tanto defuncti metu, ac periculo ſumus. Quid enim omiſit laboris, & curæ; ut afflictam Urbem, & conſternatam erigeret; ut periculi cauſas, & periculum ipſum averteret? Poſt primam Urbis trepidationem, Orationem habuit ad Sacri Collegii Purpuratos Patres, unius noctis vigiliâ elaboratam, ſed eâ cura, doctrinâ, & pietate conſcriptam; ut nemo illam audiret, aut legeret, quin Paſtoris Summi Vigilantiam admirabilem prædicaret. Neque hoc ſatis. Statim reſeravit Cæleſtium donorum Ærarium:

ut

ut immortalitatis arrhâ donatis non modò periculi metus minueretur; sed mors ipsa jam esset in votis. Indixit publicas preces, supplicationes, jejunia: In singulis ferè Templis tot Pietatis exercitationes instituit; ubi certatim omnes de placandi Numinis indignatione, deque confirmandis adversùs pericula, mortemque ipsam animis cogitaremus. Immensæ Orationis esset, non dicam exornare dicendo, sed vel narrando persequi tot excogitatas Artes pulcherrimas, sanctissimasque; tot sapientissima, opportunissimaque consilia, in ea rerum perturbatione tam celeriter, tam constanter, feliciterque suscepta.

Improvisus ingentis periculi metus adeo occupare, ac perturbare animos solet; ut rebus gerendis, capiendisque consiliis minùs habiles, atque imparatos efficiat. Testes ipsi sumus, qui tam præsentis periculi metu perculsi, de nobis unicè servandis soliciti, non alie-

na tantùm, sed nostra etiam obliviscebamur. Tu interim, SANCTISSIME PONTIFEX, Tui unius oblitus, de nobis omnibus cogitabas. De omnibus verò? Quin & de singulis. Quod enim hominum genus? Quæ natio? Quæ tam abjecta conditio Tuæ Vigilantiæ curas effugit? Singulos hominum ordines, gradus, officia diligentissimè recensebas: Pro singulorum salute, utilitate, solatio, quàmplurima opportunissimaque mandata expediebas: Perinde ac si, secreto quodam cum Divina Mente commercio, quæ acciderunt mala, mente jam pridem & cogitatione prospexisses, atque olim per otium tot consiliorum molem digessisses.

Quæ digna satis hujus Vigilantiæ prædicatio? Quæ par illi esse possit grati animi significatio? Ea videlicet luctuosissimi illius temporis calamitates in gratulationis materiem convertit: & nostra ipsa pericula invidenda posteris fecit. Adeo enim repentino timore

more excitatam Romæ Pietatem confirmavit, cumulavitque; ut nulla in posterum felicior, ac dulcior futura sit; quàm tanti periculi recordatio, quæ in omnium salutem Pastoris optimi curâ felicissimè redundavit. Enimverò quando Pietatem vidimus in hac verę Fidei Arce gloriosiùs triumphantem? Quando tam frequens, tam assiduus ad Templa concursus? Quàm accuratum, quàm constans rerum divinarum studium? Quàm profusa in pauperes liberalitas? Quàm denique singularia virtutum omnium, ac præsertim difficillimarum certatim, ac palàm data ab omnibus documenta mirati, & gratulati sumus? Quid memorem interdicta in posterum Bacchanalia, & scenicos ludos? Quid vana luxûs ornamenta proscripta? Quid sancita in futurum sacra, supplicationes, jejunia? sanctiorem denique vivendi normam decretam ab omnibus, ac firmiter constitutam?

Non

Non hæc Timor præſtat, quem haud ſatis idoneum, atque diuturnum novimus officii Magiſtrum. Habet ille ſatis unde glorietur, atque ſuperbiat; quòd tanti occaſio fuerit Boni: Authoris laudem præcipuam Vigilantiæ Tuæ concedit, SANCTISSIME PONTIFEX: ſed & amori omnium erga Te ſincero, qui Tibi placere, Te imitari ac ſequi ſtudebat. Præibas enim omnibus exemplo, qui omnes hortabaris verbo. Vidiſti Roma Chriſtianæ Pietatis monumenta religioſiſſimè inviſentem: ſacros gradus Reparatoris noſtri cruore reſperſos poſitis humi genibus numerantem: ut quot pietatis oſculis Dignitatem deprimere; totidem gloriæ gradibus videretur attolli. Vidimus, non humeris hominum, non curru invectum, non equo inſidentem, ſed ægrè propter debilitata recenti morbo crura pedibus nitentem, moliri viam plurimo infectam luto, atque imbriferi Cœli inclementiam de-

3. Sanctiſſimi Pontificis. CLEMENTIS Pietas, & exempli Authoritas.

tecto capite dissimulantem incedere. Ibat immistus circumfusæ supplicantium Turbæ, solâ corporis Proceritate, ac Pietate spectabilior: quæ quantùm se reliquis immiscere studebat; tantò supra reliquos eminebat. Vidimus Apostolorum Principis Templum lugubri pompâ adeuntem; ubi sacris operari tantâ cum Majestate, ac Religione consuevit; Jam inter illos Urbis terrores, atque discrimina illachrymabatur alienis periculis: Interea sui securus, Orbe concusso, rebus Divinis constantissimè instabat: & novus Moyses in suum potiùs converti caput precabatur mala; ut à Populo deprecaretur: seque Ipse Summus Sacerdos pro Populo victimam offerebat. Hæc Tanti Pontificis Pietas Tibi, Roma, ad pietatem incitamento, ad securitatem præsidio fuit: & si tot circumjectis Oppidis, Urbibus, Provinciis ingenti clade vastatis, aut Telluris haustu præcipiti absorptis,

stas,

ſtas, Roma, ſoluta metu, & periculo, Pietate auctior; CLEMENTIS Pietati debes.

Sed non eam ego Pietatem tantummodo, quam eo calamitoſiſſimo tempore, ſed quam ſemper præ ſe tulit; loquor. Quid enim unquam nobis Ille exequendum propoſuit; quod non Ipſe prior ſui exempli Authoritate firmaverit? Quam legem tulit; quin eam Ipſe ſibi prior indixerit? Quam Virtutem nobis commendatam voluit; de qua prior Ipſe luculentiſſima documenta non dederit? Si Liberalitatem in pauperes, atque eos prę́ſertim, quibus illa Terrarum clades adeo parùm pepercit; ut unâ dumtaxat Vitâ ſuperſtite fortunas omnes abſtulerit; ſed eam CLEMENS, licèt jam penè exhauſto, Ærario Principis imperaverat. Si Temperantiam, & Frugalitatem; Quis Eo frugalior, qui de quotidianę menſæ ſumptibus ita detraxit; ut privatorum, ac plebeiorum Civium men-

 ſas

ſas Principis menſa non vincat? Sæpe nos ad omnia Chriſtianę Pietatis officia cohortatus eſt. Sed ut ſe in omnibus præbuit exemplar! An non expiandis criminibus publicè aures prębentem; egenorum pedes Pontificiis manibus abluentem; in Noſocomiis ægris fercula, morientibus immortalitatis pharmacum miniſtrantem aſpeximus?

Fratris Filiā inter ſacras Virgines Deo conſecrat.

Quis continère lachrymas potuit, cum videret Pontificem Maximum ad aras accedentem; ut OPTIMI FRATRIS FILIAM immortali Deo in perpetuum conſecraret? Illam amore Tuo digniſſimam cum propter eximiam virtutem, & ſingulares dotes haberes chariſſimam, CLEMENS, Magnæ profectò fortitudinis fuit; quòd à Te divelli permiſeris: Majoris; quòd heroicum Virginis conſilium approbaveris: Maximæ; quòd tam novo ſpectaculo interfueris. Quid, quòd eo vultu interfueris, quo genialibus Hyme-

menęi ſacris intereſſe homines ſolent? Quid etiam, quòd incruentam, ac puriſſimam victimam Tuâ veluti manu immolaveris, Idem Ipſe Sacerdos, & penè victima?

Hæc ſanè dum præſtas, Imaginem Pontificis Maximi exhibes, quam demirari quidem univerſa cogetur Poſteritas, utinam imitari contendat. Oneras futuros Principes, CLEMENS: ſed & Poſteros noſtros. Iſti enim, quòd non eadem fortaſſe præſtari videant; Illi quòd eadem præſtare non ſine ingenti difficultate poſſint, graviter ferent. Sed hoc utriſque ſolatium eſto: quòd meliora ſortientur tempora, quę nec Tantæ Virtutis, ac Magnitudinis Moderatorem poſtulabunt, ejuſque deſiderium faciliùs ferent. Quando enim diuturno experimento comperimus, hunc eſſe Divinæ in homines Providentiæ morem: ut pro ratione temporum Orbi Catholico Moderatores ſufficiat; Noſtra hæc tot inter ſe compli-

plicatis pressa calamitatibus tempora Moderatorem planè Maximum postulabant.

Quæ cum ita sint; Eritne, qui adulari me putet, cùm Eum in administrando Pontificatu Maximum appello, quem constat, ita omnia Optimi Principis, ac Summi Pontificis munia cumulatissimè implere; ut Supremæ Parem Dignitati se probet? Non id à vobis, Auditores, percuntor, quorum ego novi suffragia, sensus intueor. Sed eritne *alius fortasse* quispiam, quem à vobis, atque à me dissensurum putemus? Erit? Est procul dubio, atque is unus est, qui reclamantibus cæteris omnibus, CLEMENTEM Supremæ huic Dignitati administrandæ imparem putat, ac prędicat. Quis Ille? CLEMENS Ipse: CLEMENS unus CLEMENTEM imparem putat, ac veris lachrymis profitetur. Laudo, CLEMENS, quamvis assentiri non possim. Felix

error

error, qui Te commendabiliorem, nos feliciores facit! Quid enim felicius nobis, quid per ſe præſtabilius; quàm Princeps ita pariter Magnus, ac Moderatus; qui ſe parem probet, imparem putet? Quæ vota de felicitate noſtrâ ſuſcepit Optimus Princeps, & Sanctissimus Pontifex, qui cum nos Pacis tranquillitate, rerum omnium copia, bonarum artium cultu felices effecerit: cum tot Sapientiæ documentis, tot Vigilantiæ conatibus, tanto Authoritatis incitamento, tam ſtudioſè, tàm ſollicitè, tam efficaciter immortali Omnium felicitati proſpiciat; adhuc tamen non ſatis quod ſuum eſt ſe præſtare arbitratur?

Quò majores nos decet immortali Deo gratias referre: quòd talem nobis Principem, ac Summum Pontificem dederit: illudque enixis precibus flagitandum aſſiduè: ut diu ſervet, ac de noſtris etiam Ipſius annos

nos augeat: Ipsius consilia & vota secundet atque impleat: ut Quem Virtus MAGNUM IN DETRECTANDO PONTIFICATU, MAIOREM IN ACCIPIENDO probavit; IN ADMINISTRANDO MAXIMUM non Virtus tantummodo, sed Imperii diuturnitas, & cumulatissima, quam meretur undecumque felicitas, probent. Dixi.

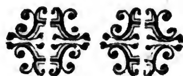

AP-

APPARATUS LITERARIUS.

 HA-

HABET
ROMANUM HOC ATHENÆUM
unde ſuperbiat,
CLEMENS XI.
PONTIFEX MAXIME,
Memoriam Juventutis Tuæ,
hìc eruditæ,
velut in Tyrocinio ad Principatum:
jam tunc ingenio præmonente,
ut pari celeritate
Apicem Sapientiæ Scanderes, & Imperii.
VIRTUTES itaque,
& LIBERALES ARTES,
Hujus Paleſtræ incolas
In Alumni tam Ingentis obſequium
gratulabundas effundit,
eò libentiùs,
quò charæ Tibi olim privato,
Nunc chariores, quia Principi.

 HU-

HUMANITAS.

Eam imponis,
CLEMENS,
difficultatem laudandi;
ut de Te loqui ſi quis audeat,
ignoret Magnitudinem Tuam,
ſi non audeat,
Humanitatem.

MODESTIA.

Laudari prohibes: ſed ne laudetur id ipſum,
Quod laudem prohibes, non prohibere potes.

HONORIS CONTEMPTUS.

Quem reliqui ambiunt,
ambit Te Principatus;
Sed Tu,
Imperio ter Maximo Major,
Imperium infra Te deſpexiſti.
Sanè plus fuit
voluiſſe, Principatu carere,
quâm frui potuiſſe.

IN IDEM.

Et voce, & lachrymis, Româ spectante Tiaram
Detrectasse, iterum promeruisse fuit.

ALIUD.

Cum procedens per Urbem solemni pompa usitatam Summis Pontificibus Basilicæ S. Joannis Lateranensis, ac Romani Pontificatus possessionem iniret.

CLEMENS, *Orbis amor, sanctæ Caput, ac Decus Urbis,*
Nunc tandem fas est dicere; Roma Tua est.
Roma Tua est, dicique Tuam se gaudet: amatque
Subdita felici colla videre jugo.
Sed quæ lætitiæ est pars altera; jure vicissim
Te nunc alma potest Roma vocare suum.
Hactenus extimuit; ne publica fallere vota,
Neu charum velles destituisse gregem;
Dum lucem fugiens, & blanda pericula, perstas
Respuere impositi nobile Honoris onus.
Ah quoties Illam Tua Magna Modestia torsit!
Ah quoties lachrymis visa dolere Tuis!
Nunc isti cessere metus, nunc fœdere pacto
Tu totus Romæ, Romaque tota tua est.
Perge Tuam regere exemplis, vitâque Magistrâ,
Felix, si mores induat illa Tuos!
Perge Tuum, Roma; obsequiis, & amore fovere,
Nec Dominus melior, nec Pater esse potest.

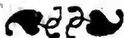
MU-

MUNIFICENTIA

Ob reparatum

TRAJANI AQUÆDUCTUM.

Secula vicerunt, quod descendentibus Alpe
Trajanus lymphis ædificarat iter.
Rudera vix restant, peregrinaque tempore longo
Illaudatam aliò transtulit unda fugam.
Ecce iterum in lucem Te, subterranea Nais,
Quis vocat, oblitam restituitque viam?
Quis dedit, ut votum nautis procul æquore fias,
Humidaque Urbanæ des alimenta siti?
Nosco manum. CLEMENS, *cui sunt præsentia curæ,*
Ne prorsus pereant, quæ periere, jubet.
Auro acuit ferrum, montanaque viscera rupit,
Firmior ut trames, quo veherere, foret
Quæ vaga currebas, Claustri jam fictilis hospes,
Plus prodesse potes, libera facta minùs.
I facilis, stabilisque fluas, Populoque juvando
Ne cesses unquam, à Principe disce Tuo.

IN

IN IDEM.

Arbiter Oceani Clemens *ſtitit æquoris undas,*
Et medium Populo per mare fecit iter.
At modò Clementis *Virtutum, & Nominis* Hæres
Reſtituit Populo, quæ levet unda ſitim
Alter, & Alter aquis ſimul imperat: Ille marinas
Continet, Hic dulces largiùs ire jubet.

FRUGALITAS.

Sola in tantos ſumptus
ſufficit
CLEMENTIS in Se Parſimonia
Nihil Oneris Populo imponit.
Magnificus, ut raró alii,
de ſuo.
Augeremus ſaltem
amoris vectigal:
Sed jam dedimus totum.

IN IDEM.

Eſurie Populi, Domini non Menſa paratur:
Sobrietas Domini, ſed Penus eſt Populi.

VIGILANTIA.

CLEMENTIS VIGILANTIA

URBIS PRÆSIDIUM.

Terræ viſcera quis tumultuoſo
Latens Spiritus impetu fatigat?
Clauſtriſque impatiens ſuis teneri,
Tentat præcipiti viam ruinâ?
Metu parcite, Romuli Nepotes:
Veſtris invigilat paterna muris
CLEMENTIS *Pietas, & alma cura.*
Hic Terræ malè fluctuantis æſtum,
Et quos noxia vis adhuc minatur
Motus, Imperio potente ſiſtet.
Cur Tellus neget obſequi jubenti,
Cujus juſſa lubens Polus capeſſit?

IN IDEM.

Per Te cum Magnæ ſtent, CLEMENS, *mœnia Romę:*
Alter ſervatæ conditor Urbis eris.

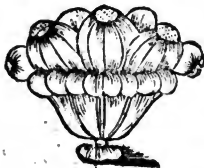
IN

IN IDEM.

Dum regnas, CLEMENS, *tanta inclementia Terræ?*
Tanta sub auspiciis Numinis ira tuis?
Sed verùm ancipiti deceptus imagine fallor
Hic favor & Terræ, & Numinis, haud furor est.
Dum trepidat Tellus, trepidant & crimina: motus
Non magis iste solum, quàm pia corda quatit.
Felices ipsæ sunt sub CLEMENTE *ruinæ,*
Quæ sacro expellunt crimina prisca metu.
Hac mercede placent luctus, & funera. Quid non
Sperandum, si Te Principe damna juvant?

SECURITAS INTER ARMA.

Martius Europam fragor excitat. Imperat Orbi
CLEMENS, *& Dominâ submovet Urbe metus.*
Sic velut ex alto, Magni Tutoris ad umbram,
Urbs audire potest bella, timere nequit.

PIETAS.

Ægrotis miniſtrat in Noſocomiis.

Aſſidet ægroto CLEMENS. *In Principe Patrem*
Noſcimus, & fletu proditur eſſe Pater.
Turba frequens adſtat circum: ſed lumine ſicco
Qui lachrymas poſſit cernere, nullus adeſt.
Mors quoque victa foret: niſi pulchrius ille putaſſet
Vitâ ipsâ coram Principe poſſe mori.

Suis precibus Iram Superûm Romæ imminentem avertit.

Sub pedibus cæco fremeret cum turbida motu,
Concuteretque ſuas Terra Noverca domos;
Eſte boni, ajebam, Superi. Si crimina cauſam
Noſtra ſatis magnam, cur pereamus, habent;
Inclyta CLEMENTIS *Virtus, pia vota, preceſque*
Plus multo cauſæ, ne pereamus, habent.

IN IDEM.

Quis novus Hic ſuſtentat Atlas ruitura Quirini
Mænia? Quis Fati par fuit invidiæ?
Magnam Urbem in caſum dederant ſua crimina: Tanti
Sed libramento Principis Illa ſtetit.

CON-

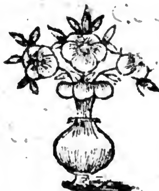
CONSTANTIA.

Inter orandum

IN SACELLO PONTIFICIO,

Terra trepidante.

Quo Mare, quo Terras, quo temperat æthera Clemens
Atque Erebo gravis est, hoc dabat ore preces.
Saucius his Pluto fremitum dedit, oraque Fratris
Induit, ora tamen quando Tonantis habet:
Assimilat tonitrus, & non imitabile fulmen
Et scissam in partes dissociavit humum.
Sacra Domus tremuit, manet imperterritus Heros,
Inque solum vertit mens animosa manum.
Imperium Manes sensere: ruina pependit:
Romaque, momento nulla futura, stetit.

RELIGIO.

Expeditio Sinica

ZELO RELIGIONIS.

Oceano quæ Regna procul ſunt diſſita noſtro,
Sunt animo, CLEMENS, *non procul illa Tuo.*
Cum gravis Auſonias Mavors confunderet Urbes,
Cunctaque præſenti pallida clade forent;
Ad Populos mittis, quos ultimus accipit Orbis
Firmior, ut jungat Regna remota Fides.
Sic idem, Heſperiæ quo flebas, Optime, curas,
Te quoque in Eoos ſollicitabat amor.
Nequidquam immenſum à Nobis vos abſcidit æquor,
O Populi: In Patris res ſumus una ſinu.

FRATRIS FILIAM

Deo conſecrat.

Grande decus Romæ ſacris dum ſiſtitur aris
Virgo; Triumphalis victima ſponte cadit.
Dum cadit Illa; Fit Ipſe ſacri pars magna Sacerdos;
Uno & cæſa ictu victima bina cadit.

IN

IN IDEM.

Innuba dum Superûm ſacratur Olympia Regi,
Quas Populus lachrymas non tenet, Ipſa tenet.
Cur immota manet? Cur plùs quàm Fœmina Virgo?
Hinc Patruum invictum conſpicit, inde Deum.
Hujus amore mori vellet quoque: cumque reciſo
Crine, recidendum traderet enſe caput.

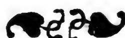
D. ATHANASII TEMPLUM

Quotannis inviſit.

Viſere dignatur CLEMENS *non marmore Templum*
Dives, Athanaſii nomine grande ſatis.
Illius & ſupplex dum pendet imagine, ſenſim
Ingentem Heroem pectoris arce locat.
Addubitas? Vultum contra ſua ſecula rectum
Conſule; Athanaſii corda negata putes?
Audi purpureum moderantem voce Theatrum:
Attonitus dices: Hic tonat ore pari.
Tantùm Aræ deſunt, quibus Iſte colatur, ut Ille.
Non deerunt, ſerò ſed dare Roma volet.

LIBERALES ARTES.

Quod
à Liberalibus Artibus accepisti
CLEMENS,
PONTIFEX MAXIME,
Ingenti reddis cum fœnore,
Orbis Magister.
Illæ in Tuum sinum
suas opes universas congesserunt;
Tu illis omnibus
Ingenium illud commodasti,
in quo exornando
tam feliciter versatæ sunt.
Ingens Tua, CLEMENS, laus est,
quòd eas omnes Unus complexus sis.
Ingens ipsarum felicitas est,
quòd Omnes in Te uno
Principatum sint
adeptæ.

SA-

SACRA SCRIPTURA.

Veritatis Magiſtra,
quæ Divino ex ore prodiit,
habitat in ore Pontificis.
Habitat verò ſolùm?
Per Baſilicarum Sacraria reſonans
ingentem ſui explicat pompam.
Quantus eſt
Religionis, ac Fidei ſplendor:
quòd ſcripta mutis chartis oracula
ita proferat, exponat, illuſtret
Vivum Eccleſiæ Oraculum!

THEOLOGIA.

Scholaſtico clarior pulvere,
ingenuâ concertatione robuſtior,
armis gaudet, non tam cultis ad ornatum,
quàm firmis ad Victoriam.
Eadem ſub
CLEMENTE XI.
PONTIFICE MAXIMO
prægeſtit, & ſumit animos;
ſatis conſcia
Qualem, quantumque Alumnum
Ipſa Romæ dederit;
Qualem, quantumque Divinitatis Interpretem
Roma Terris præfecerit.

PHILOSOPHIA.

Beatas fore Respublicas,
ajebat Plato,
si aut Philosophi imperarent,
aut philosopharentur Imperatores.
Ultra Platonis Votum,
Christiana Respublicà,
jam Principem tenes
perinde Gentibus salutarem, nexu
Sapientiæ, & Potestatis.
Ambæ duces ad Populi bonum:
Illa prodesse ut sciat,
Hæc, ut possit.

POESIS.

Quam paulò liberiorem
exclusit Plato,
non minùs moribus adstrictam;
quàm numeris admittit
CLEMENS.
Honestati, & pudori desponsa
bicipitem suum Parnassum contemnit:
Cui Pontifex triplicem
in suis Montibus aperit Heliconem.
Ars audaciæ felicissimæ,
hoc solùm nomine
imparem se fatetur votis suis:
Quòd de CLEMENTIS Virtutibus
fingendi locum non habet.

RHETORICA.

Ars est Rhetorice, CLEMENS *exemplar, agendi*
Hic bene; dicendi quodlibet Illa bene.
Allicit Hic animos; animos simul allicit Illa.
Discrimen solùm est: Hic facit; Hæc loquitur.

Η ΕΥΦΡΑΔΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ἑλλὰς Κλήμεντα Γλώττῃ παιδεύουσα ἀκούεις
Ὥς ὅδε σοὶ νεκρὸν τεῦχεν Ἀθανάσιον.

Idem latinè.

GRÆCA FACUNDIA.

Græcia CLEMENTI *dederas idioma: loquentem*
Audis? Ille Tibi reddit Athanasium.

In idem.

Ἑλλήνων ΚΛΗΜΗΣ οὕτως τὴν γλῶσσαν ἐπίστῃ,
Ὥς μόνον ἴσον εἶναι Ἑλλάδος ἑπτὰ Σοφοῖς.

Idem latinè.

Sic grecè loqueris, CLEMENS; *in Te redivivos*
Ut septem credat Grecia habere Sophos.

CLE-

CLEMENTI XI.

PONTIFICI MAXIMO

SYMBOLUM HEROICUM

Ramale ſiccum, in Aaronis manu frondibus novis, floribuſque pubeſcens.

L E M M A

SUOS TERRÆ NON DEBET HONORES.

ARCA TESTAMENTI.. IN QUA VIRGA AARON, QUÆ FRONDUERAT. *Hebr. c.* 9.

NEC QUISQUAM SUMIT SIBI HONOREM, SED QUI VOCATUR A DEO, TANQUAM AARON. *Hebr. c.* 5.

Fatalis donum cernis venerabile rami,
Quem præfert, ſacri monumentum, & pignus honoris,
Iſacidûm lectus cœlo monſtrante Sacerdos.
Non illum tellus mater, non fertilis arbor
Induit in florem: nativâ è ſtirpe reciſus,
Floribus, & vernâ jam dudum fronde carebat:
Nunc virides trudens reparato cortice gemmas,
Floribus inſuetis ſeſe bacciſque coronat.
Ite, brevis flores hortorum gloria, voſque
Felices rami, quos dulci pondere curvat
Aurea luxuries pomorum, & largior annus:
Hunc terræ, curiſque hominum debetis honorem:

Pro-

Providus æstatem, & soles nisi cultor iniquos
Arceat, ac sævæ defendat frigora brumæ:
Ni memor observet, quæ tempora dextra colendi,
Quod quibus ingenium arboribus, quid floribus obsit;
Si quid peccet ager mendax, tellusve maligna
Difficilis fundi, culturam artemque recuset:
Ægros destituet color, & sua gratia flores
Ac steriles ramos arbor moritura dolebit.
At non iste hominum curas expectat, & artem,
Non stirpem laudat, non fertile surculus arvum:
Floribus his alius vigor, & cœlestis origo est.
Ergo non illos hiberno sidere durus
Decutiet Boreas, rapido non sirius æstu
Corrumpet; sacris penetralibus abdita longùm
Durabit, viridesque diù retinebit amictus
Florea virga: SUOS TERRÆ NON DEBET HONORES.
Sint alii, vanæ quos fallax gratia plebis,
Quos usus rerum prudens, gnarusque futuri,
Aut vegeta & curis non impar grandibus ætas,
Formaque, & Augustæ majestas addita fronti,
Atque aliæ, ditis naturæ munera, dotes,
Primâ pastores populorum in sede locarint:
Te, CLEMENS, *quamvis Italæ justissima gentis*
Gratia, virtuti quâ non solertior ulla est,
Et famæ pretium, detracto ponere fuco;
Clara vetusque licèt series commendet avorum,
Et spectata fides, rebusque experta gerendis;
Tam

Tam faciles aditus, tam blandæ copia linguæ;
Imperio frons digna, Orbi mens æqua ferendo;
Et præstans, longi merces doctrina laboris:
Non tamen illa tuæ fuerit pars optima laudis.
Dotibus hîc aliis locus est, queis gloria floret
Vera, nihil Studiis hominum, & popularibus auris,
Nil generi, aut justo gaudens debere favori.
Te solidæ pietas mentis, te conscia recti
Supra humiles terras virtus & inania longè
Attollit decora: hæc fortes ad grandia sensus
Delatoque pares animos inspirat honori.
Illa tuis pondus verbis & nutibus addit;
Seu sacro è solio populis oracula dictas,
Commissumque gregem Divini nectare pascis
Eloquii: seu das Patribus responsa vocatis,
Consiliisque vices rerum, & momenta gubernas;
Immensamque agitas, ut mens in corpore, molem.
Hæc, inter dubiæ motus, & lubrica sortis
Tempora, te forti constantem pectore, præstat;
Et, quamvis trepident ac nutent omnia, rectum.
Sic per se floret CLEMENTIS *Gloria: major*
Fortunâ sic ipse suâ, rebusque caducis
Altior, externæ ludibria splendida pompæ,
Et famam, & fragiles titulos, alienaque spernit
Ornamenta: SUOS TERRÆ NON DEBET HONORES.

Allu-

Alluvio Tiberina
CLEMENTIS
Laudes prædicat.

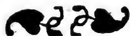
Dum ripas ſuperat victrix, dum victa recedit,
Obſequitur, CLEMENS, *Tibridis unda Tibi.*
Sorte ſua felix, tumuit, Te Principe, primùm:
Detumet imperiis obſequioſa Tuis.

IN IDEM.

In Dominum Populi incenſos imitatur amores,
Dum fervet rapidis maximus Amnis aquis.
Compoſitis reſilit cum ſponte modeſtior undis,
Ediſcit mores Ille referre Tuos.

In Stemma Gentilitium.

Stemma dedit Tria Regna Tibi: nam cœrula Pontum,
Tellurem montes, aſtra dedere Polum.

Palladis hac olim CLEMENS *adolevit in aula*
Hoc ſatis eſt: majus non habet iſta decus.

ROMÆ, Ex Typograghia Jo. Jacobi Komarek Bohemi. MDCCIII.
propè Turrim Grilli. *Superiorum permiſſu.*

